

KÖRNYEZETVÉDELMI KONFERENCIA SZENEGÁLBAN

A magaslégtéri ózonréteget károsító anyagok szabályozására hozott nemzetközi összefogás eredményezte a Montreali Jegyzőkönyv aláírását 1987-ben. Májig 189 ország ratifikálta, őket hívjuk részes feleknek. A részesek évente tartanak tanácskozást, ahol értékeli az eddigi intézkedések hatását, s ha szükséges, újabb bevezetését kezdeményezik. A soron következő konferencia helyszínét a felek jelentkezése alapján (2006-ban India, 2007-ben Kanada) maguk a részesek választják ki.

A legutóbbi, 17. konferenciára Szenegál fővárosában, Dakarban került sor 2005 decemberében. A környezetvédelmi és vízügyi miniszter kijelölése alapján, a külügyminiszter megbízó levelével vettem részt a magyar kormány képviselőjében a rendezvényen, amit *L. Thierno*, szenegáli környezet- és természetvédelmi miniszter és *Marco González*, az Ózontitkárság végrehajtó titkára nyitott meg a Bécsi Egyezmény 20. évfordulóján.

A konferencián az egyik sarkalatos kérdés volt a Sokoldalú Pénzügyi Alap (amibe a fejlett országok befizetnek, hogy a fejlődő országok ózonkárosító anyag felhasználásának csökkentését támogassák) 2006-2008 évekre szóló feltöltése. A tartós viták végén 470 millió USD-ben állapodtak meg a felek.

A Montreali Jegyzőkönyv egyike azoknak a nemzetközi környezetvédelmi jogi eszközöknek, amelyek működik és már kézzel fogható eredményei vannak. Ezt igazolja az alábbi táblázat, mutatva az ózonkárosító anyagok termelésének alakulását 1000 tonnában megadva.

szabályozott vegyület	1986	1989	1991	1997	2004
CFC-k	1075	1049	666	261	92
halonok	33	31	25	9	0,3
CTC		481	143	4	12
metil-kloroform		707	620	19	3
HCFC-k		264	271	548	573
metil-bromid			67	61	25

Egyedül a HCFC-k termelése mutat emelkedést. Ezeknek az anyagoknak az ózontató képessége azonban csak tizede-százada a fölötté lévő sorokban található vegyületekének. Végző kiváltási dátumuk 2040.

2005 szeptemberében tartották Bécsben az ózonkutatók 6. ülését, amiről Dakarban beszámolót hallot-

tunk. A mérések mutatják, hogy az utóbbi 5 évben a sztratoszférikus ózonkoncentráció lassan csökken, szemben a korábbi két évtized gyorsabb ütemével. Az ózonzuglás lassul a közepes szélességeken is, a sarkvidékek fölött azonban nem egyértelmű a helyzet. További kiterjedt megfigyelő és kutató tevékenységre van szükség a légköri folyamatok jobb megértése céljából.

Az ózonkárosító anyagok nemzetközi illegális kereskedelme az utóbbi években jelentős problémává vált. A fejlett országokban a legtöbb alkalmazási területről már kiváltották felhasználásukat, a fejlődő országokban azonban csak 8-10 évvel később kell ugyanazokat az intézkedéseket meghozni. Egy konkrét példa: míg hazánkban 1996 óta tilos a gyári új CFC-k használata a hűtőtechnikában, addig szomszédjaink közül Románia, Szerbia-Montenegró és Horvátország a mai nap is legálisan használhatja. Az ilyen helyzetek lehetőséget teremtenek a csempészsésre, ami ellen a Montreali Jegyzőkönyv is megpróbálja felvenni a küzdelmet. Olyan javaslat született, hogy készüljön tanulmány az ózonkárosító anyagok kereskedelmének nyomon követésére a gyártól a végfelhasználóig. A vámstervek kiképzése is fontos része a programnak, mert nekik kell hatékonyan fellépni a határellenőrzéseknél, a leggyakoribb módszer ugyanis az, hogy a csempészek egyszerűen átcímkezik a gázszállító palackokat, s így nehéz megfogni őket.

A szakmai rész rövid ismertetése után beszámolok az utazás személyes tapasztalatairól, s hogy milyenek láttam ezt a távoli országot.

Szenegál Afrika legnyugatibb országa, Francia Nyugat-Afrika központja. Az ország nevét fő folyójáról, a Szenegálról kapta, amely az esős évszakban hajózható. A név a volof szunu gal összetételből származik, jelentése: a mi fatörzsből vájt kenunk. Szenegál területe 196 190 km², aminek 2,1%-a víz. Teljesen körülöleli Gambiát, amely csak az Atlanti-óceán felé nyitott. Szenegálnak 2004-ben 10,6 millió lakosa volt, így a népsűrűsége 54 fő/km². 1973-ban még csak 4,1 millióan laktak. A természetes népszaporulat magas, 2,6%. Egy családra átlagban 6,2 gyerek jut. A születéskor várható élettartam 57 év mindössze. A lakosság összetétele: 44% volof, 24% fulbe, tukulör és 15% szerer mellett több más szudáni nép él kisebb arányban, s 1%-ra tehető az európaiak (zömmel franciák) és libanoniak aránya. A városi lakosság aránya 48%. Legnépesebb városuk a főváros, 2,6 millió fővel.

Szenegál térképe

Az ország felszínének nagy részét a kréta és eocén üledékeken kialakult, 50-150 m magas, helyenként réteglépcsőkkel tagolt és homokdűnével fedett Szenegambiai-síkság foglalja el. Dél-keleten a Futa-Dzsalon hegység prekambriumi kvarcitjai bukkannak felszínre, terjedelmes földtörténeti ókori homokkő-fennsíkaktól övezve; itt a térszín 400-500 méterig emelkedik. Az óceán partján harmad- és negyedidőszaki vulkáni működés emlékét őrzi a Zöld-fok, amelyet turzás kapcsolt a szárazföldhöz.

Éghajlata trópusi szavanna. Az esős évszak délen áprilistól októberig, északon júliustól októberig tart. A csapadék mennyisége délről (1200-1500 mm) észak felé (300-500 mm) csökken. Az évi középhőmérséklet 25-28 °C (januárban 22-24 °C, júliusban 28-34 °C). A parti sáv éghajlata a hideg Kanári-áramlás hatására hűvösebb. A száraz évszak jellemző szele az észak-keleti harmattán. December közepén jártam Szenegálban, a hajnali hőmérséklet 21-22 °C, a déli 26-29 °C volt. Csapadék nem esett, s az egyáltalán nem látszott, hogy nemrég ért véget a csapadékos évszak. Minden porban úszott, a folyómedrek alján itt-ott csillogott csak kis búzló tócsa.

A természetes növénytakaró a csapadéktól függően észak-dél irányban változik. A déli országrész tengerpartját mangrovemocsarak kísérik, beljebb trópusi esőerdők, észak-kelet felé haladva szavannaerdők következnek, majd a magasfüvű szavanna. Északon száraz, rövidfüvű és bozótos szavanna található. A szavanna területe fokozatosan csökken a mezőgazdasági művelés, főként a földmogyoró-termesztés miatt, amiben a 7. helyen állnak a világon. Állatvilágára jellemző a fő-

emlősök nagy száma. Félmajmok (törpe fülesmaki), valódi majmok (cerkóf, pávián, huszármajom), s az emberszabásúak közül a csimpánz nyugati alfaja él itt. Növényevők (antilop, zsiráf), rágcsálók (nyugati fésűs-ujjú patkány, repülő mókus) és ragadozók (homoki macska, gepárd, szervál, oroszlán) is előfordulnak. Egy teknős faluba (Village des Tortues de Noflaye) volt alkalmam eljutni, ahol a teknőstojástól a kifejlett, 150 éves példányokig megtekinthetők ezek a hüllők. 2001-ben nyílt meg ez a rezervátum, ahol Afrika legnagyobb testű teknőseit őrzik természetes környezetükben. Több mint 350 példány él itt, a 40 grammos újszülöttről a 100 kg-osig. Időnként leguánok látogatnak be közéjük, látogatásunkkor is épp egy közepes példányt kellett elzavarnia a gondozónak. Ezek a ragadozó gyíkok a fiatal teknősök között próbálnak zsákmányt szerezni. A legnagyobb méretű teknőst Clintonnak nevezték, párját Mónikának.

Az első portugál és egyéb európai települések a 16. században létesültek Szenegál területén. A franciák 1659-ben alapították Saint-Louis városát, amely a rabszolga-kereskedelem egyik központja lett. Szenegált 1904-ben Francia Nyugat-Afrikához csatolták, amelynek igazgatási centrumává vált. Szenegál 1958. november 25-től a Francia Közösség autonóm köztársasága,

Baobabfa a teknős falu bejáratánál

majd 1959. április 4-én csatlakozott a szomszédos Francia Szudánhoz, megalakítva a Mali Államszövetséget, amely 1960. június 20-án elnyerte teljes függetlenségét. Két hónappal később, augusztus 22-én Szenegál kivált, és kikiáltották a független Szenegáli Köztársaságot. A kölcsönös egymásra utaltság miatt Szenegál és Gambia 1982-ben megalakította a Szenegambiai Államszövetséget. Ennek keretében a két ország megőrizte teljes szuverenitását és önálló képviselőt a nemzetközi szervezetekben, viszont közösen intézték a védelmi, külügyi, közlekedési és távközlési ügyeket. Az Államszövetség 1989-ben feloszlott. A 2001 januárjában szentesített új alkotmány engedélyezte az ellenzéki pártok működését, és a férfiakéval egyenlő jogokat biztosított a nők számára is.

Az isteni természet mecsetje Dakarban

Szenegál államformája parlamentáris köztársaság. Nemzeti ünnepük április 4-e, az 1960-ban kivívott függetlenség napja.

A vallást tekintve 94% szunnita muzulmán (a középkor elején fokozatosan tértek a muzulmán hitre az arab kereskedők hatására), 5% római katolikus található, s mára csak 1% követi a törzsi vallást. Ezt jól tükrözi, hogy országszerte sok dzsámít és minaretet lehet látni. Dakarban láttam egy katolikus katedrális, amely előtt beszélgetésbe elegyedtem egy fekete bőrű apácával. Nem franciául, az ország hivatalos nyelvén, hanem németül kommunikáltunk. Megtudtam, hogy Regensburgban töltött éveket, innen a német tudása. Ismerte Mindszenty bíboros történetét is. Szenegálban többek között leprások gyógyításával foglalkozik.

Az ország gazdaságát tekintve fejletlen agrárország, amelynek gazdasági gondjait a demográfiai robbanás és a súlyos belpolitikai feszültségek (Casamance autonómiaökrékvései) tetézik. 2002-ben 1500 USD volt az egy főre jutó GDP. A munkanélküliség viszont rendkívül magas, 48%, az írástudatlanság pedig 60%. Értékes ásványkincse a foszfát, a titán-, a vasérc és a kőolaj. A szerény ipar a fővárosban összpontosul (kőolaj-finomít-

tó, növényolajgyár, halfeldolgozó, műtrágyagyár). A száraz szavanna éghajlat, illetve a hideg Kanári-tengeráramlás kedvező feltételeket teremt a mezőgazdaság számára (földimogyoró, köles, rizs, cirok, cukornád, olajpálma, kukorica, manióka, gyapot). A lakosság egy része nomád állattenyésztésből (szarvasmarha, juh, kecske), illetve halászatból él.

A belső fejlettség különbségeit példázza Dakar, amely a francia gyarmatosítás egykori központjaként és közlekedés-földrajzi helyzete révén az országhatáron túlnyúló kulturális és kereskedelmi-pénzügyi funkciókat tömörít. Nagy nemzetközi kikötő, Nyugat-Afrika első szabadkereskedelmi övezete, az Afrikát Dél-Amerikával összekötő optikai szálak kábel végpontja. A főváros lakossága rendkívül gyorsan szaporodik, ma már meghaladja a 2,5 milliót. Ezt nem tudják követni lakásépítéssel és munkahelyekkel, ezért sok a hajléktalan. Hajléktalannak lenni azért nem akkora kihívás, mint hazánkban, hiszen itt a leghidegebb hónap átlaghőmérséklete sem megy 20 °C alá.

Szenegál környezeti állapota – legalább is a fővárosban és környékén – elég siralmas. Mára jelentős mértékben elszennyezték a levegőt, a vizeket, a talajt. A településeken mindenütt szemét látható. Ipari üzemet – egy olaj-finomítón és egy cementgyáron kívül – nem láttam, tehát a levegő szennyezésének legfőbb forrása a közúti közlekedés. A gépjárműpark hazai szemmel nézve hihetetlen műszaki és esztétikai állapotban van. Napokig nem láttam olyan autót, aminek a karosszériája teljesen ép. A tömegközlekedésben a tömeg dominál. Lestrapált kisbuszok viszik az embereket, már akinek van ideje kívánni, hogy a kívánt irányba felvegye valamelyik. Az ajtajuk menet közben nyitva, a kapaszkodón és a hátsó létrán is csüngenek a mobilitásra vágyók. A járművek okádják a füstöt. Műszaki állapotuknál már csak az utak minősége rosszabb. A budapesti kátyúsűrűség sem vetekszik az ittenivel. A gyérebb forgalmú utakon gyakran az útpadkán hajtanak, mert az simább haladást tesz lehetővé. Gyakran találkozni a fővárosban még lovas kocsival. Lovaik kisebb termétek a nálunk szokásosnál és nem ritkán kiállnak a bordáik, jelezvén, hogy aznap szűkében voltak a zabnak. A

Teherautó átlagos külalakkal

kocsik kétkerekűek és magas, nem túl nagy platóval rendelkeznek. A hajtónak nincs rendes, rögzített bak, hanem a platón állnak vagy ülnek menet közben. A fővárosban rengeteg kecske tengődik, nehéz megérteni, vajon min élnek, mert csak száraz gaz látszik itt-ott. Vidéken zebu és szamár is előfordul a kecskéken kívül. Az utcák képére jellemző, hogy az épületek mentén sátor és kalyiba sorok húzódnak, ahol mindenfélét kínálnak megvételre. Ezekben dolgoznak a mesteremberek is. Legszembetűnőbbek a bútorkészítők termékei tűntek, az ágyakat, szekrényeket szintén kirakják az út szélére. Az autószerelők műhelyeinek környékét a roncsokról, eldobált alkatrészekről és az olajjal átítított földről lehetett megismerni. A forgalmas utakon, ha a közlekedés lelassul vagy megáll, azonnal árusok hada rohanja meg az autósokat. Kínálatukban visszapillantó tükör, banán, mogyoró, dísztárgyak, ékszerek

Teherhordó nők Szenegálban

mind megtalálhatók. Jelentős a városban a gyalogos közlekedés is, a terhek háton vagy a fejen történő cipélése.

A szállodák és a benzinkutak kivételével mindenütt lehetséges alkudni. A fából faragott dísztárgyak esetén az eredeti ár ötödét is el lehetett érni. A kikötő közelében lévő Kermel fedett piac csarnok döbbenetes élmény volt. A bejárat előtti kis lefolyóban egy elhullott állat tetemét lepték a legyek, ez már sok jót nem ígért. Belépve az egyébként nemrég, Gustave Eiffel eredeti tervei alapján felújított csarnokba, a hűtés nélkül tárolt halak, rákok és egyéb tengeri állatok orrfacsaró bűze csapott meg. Csak minimális időt lehet kibírni odabent. A zsúfolt szabadterei piacokon minden kapható.

Érdekes látnivaló Szenegálban a Rózsaszín tó (Lac Rose), amely 45 km-re fekszik Dakartól. A Párizs-Dakar rali befutóját itt szokták rendezni. Nincs messze az óceántól, finom szemcsés homokdűnék övezik. Napszaktól függően a magas sótartalma (350 g/liter) miatt

A Rózsaszín tó (Le Lac Rose)

a tó vize rózsaszínes árnyalatot kap. Ezt nekem nem sikerült kifogni, szürkének látszott a víz. A tó aljáról kézi erővel termelik ki a sót a partra, amit szárítás után zsákokba raknak és elszállítanak. Taxival mentünk a tóhoz. A fuvardíjra előre kell megalkudni. A taxik többnyire sokat próbált francia gyártmányok, de láttam Mercedest is, a hátulján D ország-jelzéssel. A mi Renault-nkon nem csak a szélvédőn lehetett kilátni, hanem a karosszéria különböző helyein is. A hátsó ajtókon belül már hiányzott bármiféle fogantyú, ezért nyitni és csukni csak kívülről tudtuk. Nyomorúságos falvakon át jutottunk a tóhoz. Néhány fényképet tudtunk készíteni a sóhalmok között, amikor az ott dolgozók előbb eladni próbálták különböző dísztárgyakat, majd egyre agresszívbabban pénzt követeltek a fotózásért. Ekkor jobbnak láttuk visszaiúlni a szellős taxinkba s odébbállni.

Dakar partjaihoz közel fekszik Gorée szigete (Ile de Gorée), amelyet a 15. század elején Denis Dias portugál felfedező talált meg először. Fontos szerepet játszott a rabszolgakereskedelemben. Évszázadokig Gorée volt „a soha vissza nem térés kapuja” rabszolgák ezrei számára. A sziget felkerült a UNESCO világörökség listájára. Kellő elszántság és a kíváncsiság magas foka kell ahhoz, hogy az ember ellátogasson Afrika eme vidékére. Kötelező a sárgaláz, tífusz, hepatitisz A és B, valamint az agyhártyagyulladás elleni védőoltás, s ajánlott a malária elleni védekezés. Jönnek azért turisták, akik búvárokodhatnak, úszhatnak, hullámokon lovagolhatnak, vadászhatnak kikapcsolódásként.

A szenegáliak kedvelik a sportot. Emlékezhettünk, a 2002-es labdarúgó VB-n váratlanul jól szerepelt csapatuk, akikre nagyon büszkék. A dakari utcákon, tereken sokfelé látni gyerekeket mezítláb, papucsban, némelyeket cipőben, amint kergetik a labdát.